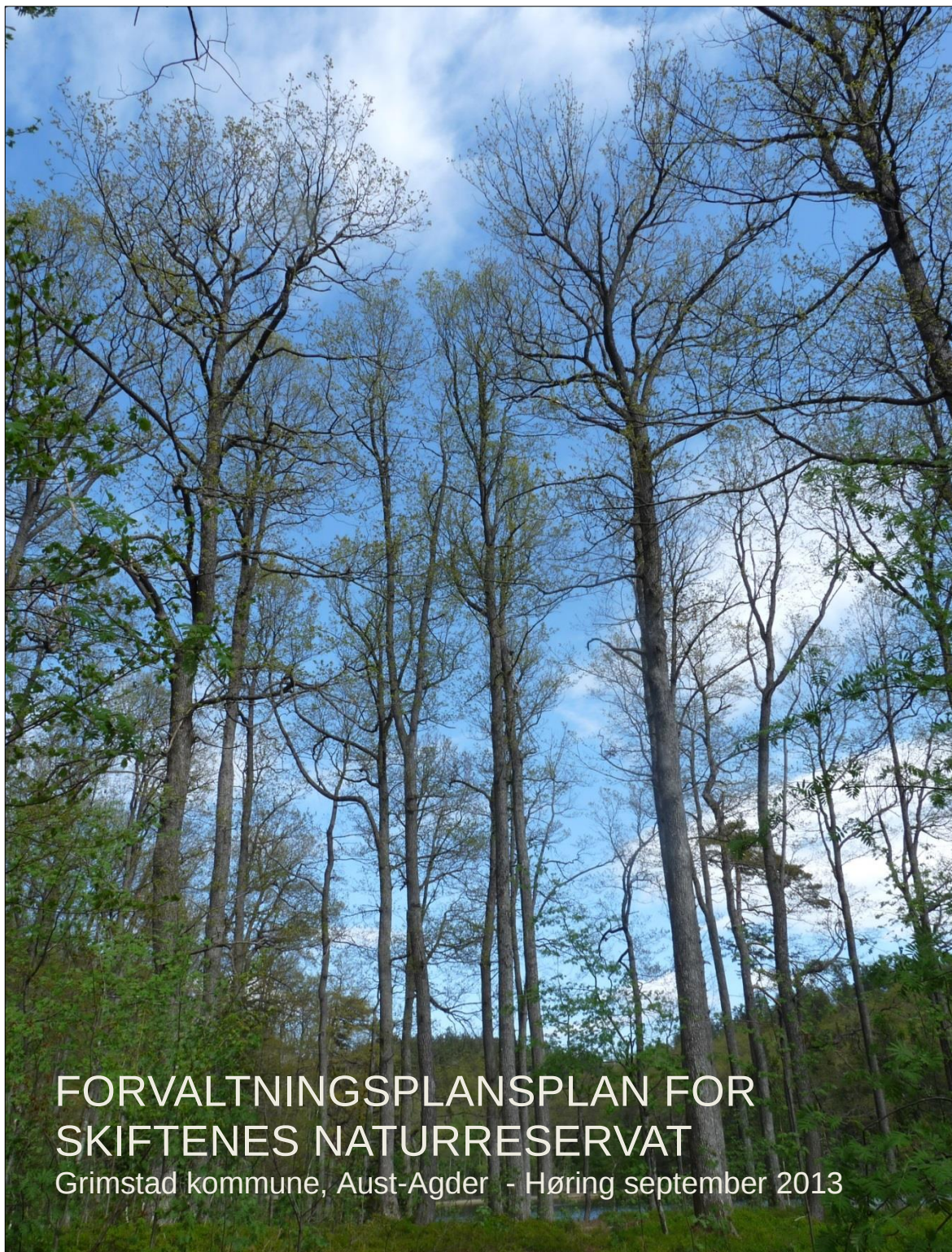

Fylkesmannen i Aust-Agder
miljøvernavdelingen

FORVALTNINGSPLANSPLAN FOR SKIFTENES NATURRESERVAT

Grimstad kommune, Aust-Agder - Høring september 2013

Forsidefoto: *Skiftenes naturreservat*. Foto: Arne Heggland.

Bildet over: Skjøtselzone sett ovenfra Vardehei.

Referanse: Fylkesmannen i Aust-Agder, miljøvernavdelingen , 2013. Forvaltningsplan for Skiftenes naturreservat 2013-2022.

Forfatter: Jon Kristian Haugland, Ingunn Løvdal og Geir André Homme, Fylkesmannens miljøvernavdeling.

Emneord: Naturreservat, forvaltningsmål, naturkvalitet, bevaringsmål, edelløvskog, eik, naturmangfold.

Alle kart og kartbaserte figurer i rapporten er utarbeidet av Fylkesmannen i Aust-Agder.

Ettertrykk av tekst og figurer i denne rapporten er tillatt dersom kilde og opphavsrett oppgis. For bruk av bilder kreves det tillatelse fra fotograf.

Layout og design: SSR Reklamebyrå

Trykk: Arendal Trykk & Kopi AS

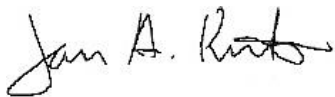
FORORD

Skiftenes naturreservat består av et opprinnelig edelløvskogreservat, vernet ved kgl. res. 30. november i 1973 (369 dekar), som ved kgl. res. 17. desember 2010 ble utvidet til å omfatte totalt 710 dekar gjennom ordningen med frivillig skogvern.

Arbeidet med forvaltningsplanen startet våren 2011 og er en del av en nasjonal satsing på målstyrt forvaltning av verneområder. Den rike edelløvskogen i Skiftenes naturreservat huser en rekke sjeldne og rødlista arter, særlig blant sopp og lav. Målstyrt forvaltning vil bidra til å sikre disse verdiene for fremtiden. Miljøvernavdelingen har i arbeidet med planen vært på flere befaringer i området, også sammen med grunneiere. Vi har oppfordret grunneiere, kommune, interesseorganisasjoner og publikum til å komme med innspill.

Forvaltningsplanen er utarbeidet av Jon Kristian Haugland, Ingunn Løvdal og Geir André Homme, Fylkesmannen i Aust-Agder, miljøvernavdelingen. Rambøll v/Ingunn Løvdal har bidratt i slutfasen med å ferdigstille høringsutkastet til planen. Planen gis en varighet på 10 år, eller inntil den blir avløst av en revidert versjon. Forvaltningsplanen for Skiftenes naturreservat er godkjent av Fylkesmannen i Aust-Agder XX.OX.2013.

Arendal, XX.OX.2013

Jan Atle Knutsen, Miljøverndirektør

Skiftenes naturreservat ligger i Grimstad kommune. Reservatet ble utvidet til totalt 710 dekar i 2010. Foreliggende forvaltningsplan er en helhetlig plan som erstatter og innlemmer skjøtselsplanen for det opprinnelige reservatet som ble opprettet i 1973.

SAMMENDRAG

Skiftenes naturreservat ligger i Grimstad kommune, ca. 8 km nordvest for Grimstad, på vestsida av Holvatn. Det opprinnelige naturreservatet, "Skiftenes edellauvskogreservat", omfattet ca. 369 dekar, og ble vernet 30. november 1973. Utvidelsen av reservatet ble vedtatt 17. desember 2010, og omfattet ca. 341 dekar, som gir totalareal på ca. 710 dekar. Naturreservatet berører 3 eiendommer: gnr./bnr.: 144/15, 144/21 og 144/20. Utvidelsen av reservatet kom i stand gjennom ordningen med frivillig skogvern. Formålet i ny verneforskrift er fremdeles vern av edelløvskogen i området, men med økt vekt på bevaring av det biologiske mangfoldet tilknyttet grovvokst eikeskog. Foreliggende forvaltningsplan skal sikre ivaretagelse av verneformålet med særlig fokus på gammel, grovvokst eik.

Naturforholdene på Skiftenes gir grunnlag for et rikt og variert biologisk mangfold med godt innslag av rike vegetasjonstyper som lavurteikeskog og alm-lindeskog. Området har en viktig funksjon for bevaring av artsmangfold knyttet til gammelskog av eik. En rekke signalarter for gammel eikeskog er funnet i området, og utviklingspotensialet i området er meget bra.

I nasjonal, skogfaglig sammenheng er deler av Skiftenes naturreservat ansett som et meget godt eksempel på en velskjøttet eikeskog. Dette er et resultat av aktiv skjøtsel for å fremme grove dimensjoner av eik både før og etter vernet. I verneforskriften fra 1973 var det angitt at deler av reservatet skulle "*pleies med sikte på å begunstige utviklingen av store dimensjoner av eik og å bevare bestandstypen*", og det ble utarbeidet skjøtselsplan for perioden 1985 - 1995 med formål «*å beholde bestandsbildet med velpleiet eikeskog og begunstige utviklingen av store dimensjoner av eik*». Avtalen om reservatutvidelsen i 2010 var basert på en felles forståelse mellom grunneiere og forvaltningsmyndighet om utarbeiding av ny forvaltningsplan som skal sikre hensiktsmessig oppfølging av gjennomførte skjøtselstiltak. Skiftenes naturreservat har status som genressursreservat, både rettet mot skogtrær og nytteplanter.

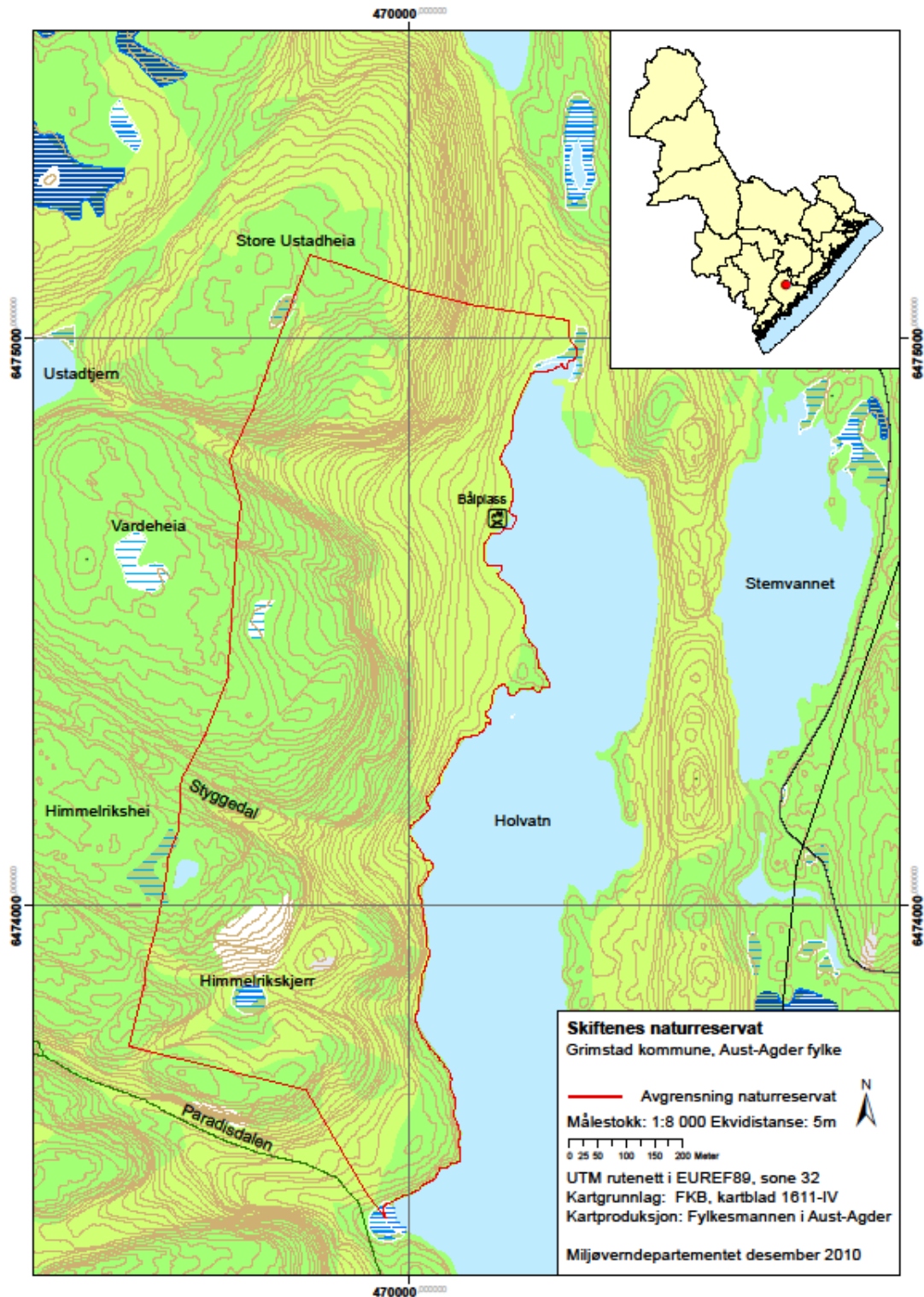
Foreliggende forvaltningsplan legger opp til oppfølging av tidligere gjennomført skjøtselsregime i en prioritert skjøtselssone innenfor det opprinnelige reservatet. I tillegg planlegges oppføring av informasjonsplakater og vedlikehold av eksisterende natursti.

Oversikt over tiltakene som planlegges i perioden 2013 - 2022

Tabell 1: Oversikt over de tiltakene som planlegges gjennomført av forvaltningsmyndighet i perioden som forvaltningsplanen skal gjelde for, 2013 - 2023. Tabellen viser også når tiltaket antas å kunne gjennomføres, hvor tiltaket skal settes inn, andre aktører som involveres og status for gjennomføring. Når tiltaket gjennomføres vil avhenge av de årlige budsjetter og bevilgninger fra Miljødirektoratet (Mdir) (tidligere Direktoratet for naturforvaltning (DN)).

Forkortelser i tabellen: FM står for Fylkesmannen i Aust-Agder og SNO står for Statens naturoppsyn.

Nr.	Når	Tiltak	Område	Tidsbehov	Aktør	Status
1	2013	Sette opp 3 stk. informasjonsskilt	I nord ved fylkesveien, ved bålplassen og på båtbua ved FV i sør.	1 dagsverk.	Fylkesmannen SNO	Må planlegges
2	2013	Gjennomgå og vedlikeholde/oppgradere eksisterende naturstiposter. Lett rydding av stitraséen.	3 punkter, se eget kart	3-5 dagsverk.	Fylkesmannen SNO	Må planlegges
3	I løpet av planperioden.	Skjøtsel av prioritert sone.	Indre del av boltet skjøtselssone.	Ca 50 dagsverk.	Fylkesmannen SNO Grunneier	Må detaljplanlegges

Figur 1: Vernekart - Skiftenes naturreservat.

Bilde X: Skiftenes naturreservat ved Holvatn.

INNHold

SAMMENDRAG	4
INNHold	8
1 INNLEDNING	10
1.1. Bakgrunn	10
1.2. Verneform	11
1.3. Forvaltningsplan.....	11
1.4. Forvaltningsplan - struktur og prosess	12
1.5. Begrepsavklaring	12
2 OMRÅDEBESKRIVELSE	15
2.1. Beliggenhet	15
2.2. Geologi og Landskap	15
2.3. Klima og vegetasjonstyper, tilstand og utvikling.....	16
2.4. Artsmangfold	20
2.5Skjøtsel i opprinnelig reservat. Skogfaglig status.	22
3 BRUKERINTERESSER	25
3.1. Skogbruk	25
3.2. Friluftsliv, jakt og fiske.....	26
3.3.Forskning og undervisning	26
4 Forvaltningsmål, bevaringsmål og tiltak	28
4.1. Forvaltningsmål og bevaringsmål.....	28
4.2. Tiltak.....	31
5 FORVALTNINGSMYNDIGHET OG SAKSBEHANDLING.....	34
5.1. Saksbehandling innenfor verneområdet	34
5.2. Oppsyn.....	35
5.3. Økonomi	35
6 REFERANSER.....	36
7 VEDLEGG	

Bilde X: Kronetak i Styggedal.

Skiftenes naturreservat ble vernet i 1973 og utvidet sørover til dobbelt areal i 2010. Formålet med vernet er å ivareta et særegent arts mangfold knyttet til grovvokst eikeskog.

1 INNLEDNING

1.1. Bakgrunn

Det opprinnelige naturreservatet, "Skiftenes edellauvskogreservat", ble fastsatt ved kongelig resolusjon av 30. november 1973 i hjemmel av lov om naturvern av 19. juni 1970 nr. 63 § 8, jf. § 10. Formålet med reservatet var å bevare en karakteristisk sørlandsk eikeskog, med innslag av andre edellauvtrær, og naturtyper tilknyttet grovdimensjonert eik. Utvidelsen av reservatet ble vernet gjennom ordningen med frivillig skogvern og revidert forskrift for Skiftenes naturreservat ble fastsatt ved kongelig resolusjon 17. desember 2010 med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34, jf. § 37 og § 62. Formålet i revidert forskrift er fremdeles å verne edelløvslogen, men med økt vekt på bevaring av det biologiske mangfoldet tilknyttet grovvokst eikeskog.

Verneformål for Skiftenes edellauvskogreservat (utdatert og erstattet 17.12.2010)

(Jf. § 3 i "Forskrift om fredning av Skiftenes edellauvskogreservat, Grimstad kommune, Aust-Agder.")

Formålet med reservatet er å bevare en karakteristisk sørlandsk eikeskog, som også har innslag av andre edellauvtrær, i mest mulig uberørt tilstand. Dessuten vil en bevare en spesiell naturtype med grovdimensjonert eik.

Verneformål for Skiftenes naturreservat

(Jf. § 1 i "Forskrift om fredning av Skiftenes naturreservat, Grimstad kommune, Aust-Agder.")

Formålet med naturreservatet er å bevare en stor forekomst av truet og sjelden edelløvslogen, især det biologiske mangfold som er knyttet til gammel, grovvokst eikeskog. Eikeskogen inneholder innslag av andre treslag, bl.a. flere andre edelløvtreslag og barlind. Viktige naturverdier er knyttet til strukturene som dannes i gammel, grovvokst eik.

Da det opprinnelige reservatet ble etablert i 1973 ble det vedtatt gjennom forskriften at deler av reservatet skulle "pleies med sikte på å begunstige utviklingen av store dimensjoner av eik og å bevare bestandstypen", og det ble utarbeidet skjøtselsplan for perioden 1985 - 1995 med formål «å beholde bestandsbildet med velpleiet eikeskog og begunstige utviklingen av store dimensjoner av eik» (se vedlegg 2). Avtalen om utvidelsen av reservatet er basert på en felles

forståelse mellom grunneiere og forvaltningsmyndighet om utarbeiding av ny forvaltningsplan som skal sikre hensiktsmessig oppfølging av gjennomførte skjøtselstiltak. Dette er nedfelt i verneforskriften § 10:

§ 10. Forvaltningsplan

Det kan utarbeides forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning av naturreservatet, herunder oppfølging av tidligere skjøtelsesprogram for deler av naturreservatet.

Forvaltningsplanen utarbeides i tråd med Mdir sin mal for målstyrt forvaltning av verneområder. Bakgrunnen for nasjonal satsning på målstyrt forvaltning er rapporten «Handlingsplan for bærekraftig bruk, forvaltning og skjøtsel av verneområder», overlevert fra Mdir til Miljøverndepartementet i desember 2006. I planen ble det slått fast at forvaltningen av verneområdene bør bli vesentlig styrket og utviklet, blant annet ved å utvikle modeller og metoder for en dynamisk og kunnskapsbasert forvaltning. Foreliggende forvaltningsplan skal sikre ivaretagelse av verneformålet for Skiftenes naturreservat, med særlig fokus på gammel, grovvokst eik.

1.2. Verneform

Skiftenes er vernet som naturreservat. Naturreservat er den strengeste formen for områdevern i Norge. Et naturreservat kan totalfredes mot all virksomhet, tiltak og ferdsel, eller vernes for bestemte formål. Naturreservater omfatter ofte områder som inneholder truet, sjelden eller sårbar natur. Naturreservater kan også opprettes for å verne områder som representerer en bestemt type natur eller en spesiell geologisk forekomst, samt områder som har særlig betydning for biologisk mangfold, eller har særskilt naturvitenskapelig verdi.

Dersom grunneiere får innskrenket sin råderett som følge av vern kan man få erstatning på vernetidspunktet jf. naturmangfoldloven §§ 50 og 51. Vanlig skogsdrift er forbudt i et naturreservat. Det vil vanligvis være et generelt forbud mot hogst og fjerning av døde trær, men det kan åpnes for begrenset uttak av ved etter nærmere retningslinjer. Skjøtsel i verneområder planlegges og styres av forvaltningsmyndigheten jf. § 47 i nml, og gjennomføres stort sett av Statens Naturoppsyn (SNO). Fylkesmannen i Aust-Agder er forvaltningsmyndighet for Skiftenes naturreservat.

1.3. Forvaltningsplan

En forvaltningsplan skal være et praktisk hjelpemiddel til å opprettholde og fremme verneformålet og gi en samlet oversikt over alle aktuelle tiltak innenfor verneområdet. Forvaltningsplanen skal sikre en helhetlig forvaltning av verneområdet ved å gi konkrete retningslinjer om bruk, skjøtsel, eventuell tilrettelegging mv. Forvaltningsplanen retter seg mot forvaltningsmyndighetene, oppsynsmyndighetene, grunneiere og andre brukere av verneområdene. Forvaltningsplaner rulleres vanligvis etter 10 år, eller ved behov. De viktigste formålene med en forvaltningsplan er å:

- Presisere og utdype verneforskriften, både verneformål og enkeltbestemmelser.
- Dokumentere tilstand for naturkvaliteter, kulturmiljøer inkl. kulturlandskap, kulturminner og brukerinteresser.
- Definere forvaltningsmål, herunder bevaringsmål.
- Definere nødvendige og/eller ønskede tiltak.

- Gi en oversikt over oppgaver med ansvarsfordeling og myndighet.
- Gi retningslinjer for bruk av området.
- Gi rutiner for behandling av saker etter verneforskriften.

1.4. Forvaltningsplan - struktur og prosess

Struktur for utforming av forvaltningsplaner utarbeides av Miljødirektoratet og fremgår av direktoratets håndbok fra 2008, DN-håndbok 17-2008 som er en revidert versjon av DN-håndbok 17-2001.

Informasjon om oppstart av arbeidet med forvaltningsplanen med invitasjon til å komme med innspill, ble kunngjort ved annonse i Agderposten og Grimstad Adressetidende 10.05.2011, samt på Fylkesmannens hjemmeside. Det ble holdt et åpent møte på Grimstad rådhus 23.05.2011 der ulike eier- og brukerinteresser var representert. Det kom frem mange nyttige innspill og synspunkter.

Forvaltningsplanen gjøres gjeldende for 10-års perioden, 2013 - 2022. Fylkesmannen vil gjøre fortløpende vurderinger om bevaringsmålene som er satt, jf. kap 4, blir godt nok ivaretatt gjennom de forvaltningstiltakene som er satt i tabell 1. Evaluering av oppnådde resultater mot slutten av perioden vil legge grunnlag for revisjon av planen.

1.5. Begrepsavklaring

Målstyrt forvaltning krever hensiktsmessige verktøy. DN-håndbok 17-2008 har innført nye begreper som ”forvaltningsmål, bevaringsmål og naturtilstand”. Ved revisjon av forvaltningshåndboka ble det også lagt vekt på at det skal være tydeligere hva som er tillatt og ikke i et verneområde.

Det gis følgende definisjoner av de nye begrepene som er lagt til grunn i den foreliggende forvaltningsplanen:

Forvaltningsmål:

Forvaltningsmål er et samlebegrep for alle målsettinger knyttet til et verneområde. Dette kan for eksempel være verdier/kvaliteter knyttet til areal, biologisk mangfold og naturtyper eller interesser knyttet til friluftsliv, brukerinteresser og næringsinteresser. Bevaringsmål er en presisering av forvaltningsmål knyttet til naturkvaliteter.

Naturkvalitet: Naturkvalitet er naturtyper, arter, geologi og landskap som skal bevares i et verneområde. Ett verneområde kan ha en eller flere naturkvaliteter som det er viktig å ta vare på. Naturkvalitetene framgår gjerne direkte av det overordnede verneformålet. I tillegg kan det være nødvendig å definere naturkvaliteter ut over verneformålet. Dette vil være aktuelt i verneområder der verneformålene er for generelle og for vage med tanke på naturkvalitetene. Ny kunnskap om f.eks. biologisk mangfold kan også ha kommet til etter at vernet ble etablert og verneformålet formulert.

Bevaringsmål: Bevaringsmål definerer den tilstanden en ønsker en naturkvalitet i verneområdet skal ha. Bevaringsmål skal være målbare. Det vil si at de skal presiseres gjennom mål for areal, nødvendige strukturer/prosesser og/eller forekomst av bestemte arter osv.

Nedenfor følger forklaringer på noen andre begreper som bl.a. nyttes i forvaltningsplanen:

Naturreservater i forhold til privat eiendomsrett: Dette er arealer som er vernet etter naturvernloven. Vernet medfører ikke at det offentlige overtar eiendomsretten som følge av vernet. I henhold til forskriften for naturreservatet medfører vernet imidlertid visse innskrenkninger av den private eiers råderett over egen eiendom.

Naturlandskap: Dette er naturområder som ikke er fullstendig uberørt av menneskelig påvirkning, men som preges av naturlig potensiell vegetasjon (vegetasjon som er under utvikling – Fylkesmannens kommentar) (Nordisk ministerråd, 1987).

Kulturlandskap: Dette er områder som i vesentlig grad er preget og formet av menneskelig bruk og virksomhet. Det er imidlertid ikke slik at ethvert område som har spor etter menneskelig bruk er å oppfatte som kulturlandskap. Det poengteres at overgangene mellom natur- og kulturlandskap er glidende. Uttrykket naturnære kulturlandskap er arealer som preges av ekstensive driftsformer som beiting og slått (Nordisk ministerråd, 1987).

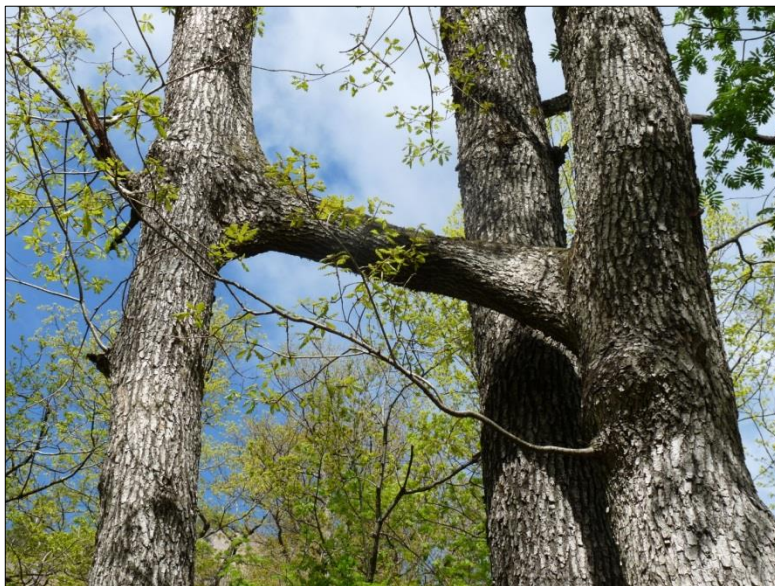
Rødliste: En oversikt over utdødde arter, truede arter og arter som i nær fremtid kan bli truet. Rødlisten graderer sannsynligheten for utdøing av arter over en periode på 100 år i fem kategorier: Kritisk truet (CR), Sterkt truet (EN), Sårbar (VU), Nær truet (NT) og Datamangel (DD) (Artsdatabanken).

Lov om forvaltning av naturens mangfold (Naturmangfoldloven) § 3 angir følgende definisjoner av sentrale begreper:

- **Art:** etter biologiske kriterier bestemte grupper av levende organismer.
- **Bestand:** en gruppe individer av samme art som lever innenfor et avgrenset område til samme tid.
- **Biologisk mangfold:** mangfoldet av økosystemer, arter og genetiske variasjoner innenfor artene, og de økologiske sammenhengene mellom disse komponentene.
- **Naturmangfold:** biologisk mangfold, landskapsmessig mangfold og geologisk mangfold, som ikke i det alt vesentlige er et resultat av menneskers påvirkning.
- **Naturtype:** ensartet type natur som omfatter alle levende organismer og de miljøfaktorene som virker der, eller spesielle typer naturforekomster som dammer, åkerholmer eller lignende, samt spesielle typer geologiske forekomster.
- **Økosystem:** et mer eller mindre velavgrenset og ensartet natursystem der samfunn av planter, dyr, sopp og mikroorganismer fungerer i samspill innbyrdes og med det ikke-levende miljøet.

Bilde X: Hul eik på stor stein.

Bilde X: Sammenvokste eiketrær.

Skiftenes naturreservat har gammel eikeskog med lang kontinuitet hvor høyreiste, grove eiker har blitt fremelsket gjennom generasjoner. Reservatet har stort artsmangfold og eiketrærne der er internasjonalt kjent for godt genetisk materiale.

2 OMRÅDEBESKRIVELSE

2.1. Beliggenhet

Skiftenes naturreservat ligger ca. 8 km fra nordvest for Grimstad, på vestsida av Holvatn. Reservatgrensen følger strandlinjen i øst og eiendomsgrensene i nord og vest. I nord avgrenses reservatet delvis gjennom skog før det stiger bratt opp mot Store Ustadheia. Derfra går grensen sørover hovedsakelig over nakne eller spredt tresatte heier (Store Ustadheia, Vardeheia og Himmelrikshei) og dalsøkkene på tvers. Grensen i vest når ikke helt opp til vannskillet. I sørvest krysser reservatgrensen en eiendom (gnr./bnr.: 144/20) slik at skogområdet innenfor denne delen av reservatet (Himmelrikskjerr) blir naturlig avgrenset av forhøyninger i terrenget. Videre østover møter reservatgrensen igjen eiendomsgrensen og følger denne mot sørøst. Området i sørøst er inkludert i det verneverdige arealet fordi denne skogtypen både øker variasjonsbredden i området og arronderingsmessig hører naturlig med i området.

Naturreservatet dekker et samlet areal på 710 dekar, hvorav utvidelsen i 2010 utgjør 341 dekar. Naturreservatet berører 3 eiendommer: gnr./bnr.: 144/15, 144/21 og 144/20.

I Naturbase har Skiftenes naturreservat følgende identitetsnummer: VV00000437.

2.2. Geologi og Landskap

Berggrunnen består av grovkornet granitt. Jordsmonnet er dannet av brunmorene/skredjord med brunjord som dominerende profiltype. Løsmassedekningen i området er forholdsvis liten. En stor del av området inneholder bart fjell eller svært tynt løsmassedekke. I dalsøkkene er det stedvis litt ur, dessuten morene med oppstikkende grove steinblokker.

Det opprinnelige reservatet i nord består av en østhellende dalsenkning, mellom Vardeheia i sør og Store Ustadheia i nord, som flater ut og brer seg utover langs Holvatn. I senter av denne dalsenkningen og utover flaten er områdene som lå til grunn for vernet av Skiftenes edellauvskogreservat, med omkringliggende barskog. Utvidelsen av reservatet mot sør består av to markerte dalsenkninger som også drenerer østover mot Holvatn; Styggedal i nord og en trang dal ned fra Himmelrikskjær sør for denne. På sidene av alle tre dalene reiser terrenget seg brått. Naturreservatets laveste punkt er 74 moh. og ligger ved Holvatn, og reservatets høyeste punkt ligger på 256 moh. Topografien er variert med flere trange søkk og bratte skrenter.

Bilde X: Styggedal.

2.3. Klima og vegetasjonstyper; tilstand og utvikling

Vegetasjonssoner beskriver variasjonen i plantedekket med bakgrunn i temperatur, som igjen varierer med breddegrader og høyde over havet. Skiftenes tilhører boreonemoral vegetasjonssone, som er en overgangssone mellom temperert løvskog (nemoral sone) og nordlig barskog (boreal sone). I Norge finner man stort sett denne vegetasjonssonen langs kysten av Sør-Norge og rundt Oslofjorden.

Vegetasjonsseksjoner beskriver variasjoner i plantedekket fra kyst til innland og reflekterer ulik grad av oseanitet. Oseanitet varierer med klimatiske faktorer som nedbørsmengde, luftfuktighet, vintertemperatur og snødekke. Skiftenes tilhører vegetasjonsseksjonen *klart oseanisk*. Boreonemoral vegetasjonssone omfattes av fem ulike vegetasjonsseksjoner, hvor klart oseanisk seksjon er den som er nest mest preget av oseaniske faktorer.

Naturtyper

Vegetasjonen i området består hovedsakelig av tre elementer; blåbærikeiskog, lavurteiskog og fattige furudominerte typer dominert av røsslyng-blokkebærskog og knauskog. Lavurteiskog er klassifisert som en *nær truet* vegetasjonstype i Norsk rødliste for naturtyper 2011. Blåbærikeiskog forekommer på de sentrale flatene i det opprinnelige reservatet (Skiftenes edellauvskogreservat av 1973), i utvidelsen ned mot Holvatn, blant annet sør og nord for, og noe i, Styggedalen. Lavurteiskog er ganske godt utviklet oppover bak de sentrale flatene i det opprinnelige reservatet og i Styggedalen, hvor både feltsjiktet (med mye skogsvingel) og tresjiktet (med en del innslag av lind, spisslønn og hassel) er karakteristisk for rike eikeskogstyper. En del mindre arealer, spesielt helt sørøst i naturreservatet, har blåbærskog med gran i tresjiktet. Furudominerte skogstyper faller i to grupper, med røsslyng-blokkebærskog på middels bonitet og knauskog med glissen tresetting og store vegetasjonsløse partier dominerer avskrapte koller og skrenter. De sistnevnte forekommer hovedsakelig langs vestsiden av reservatet, men med spredte forekomster østover mot Holvatn. Fuktige senkninger har små arealer med storbregnedominert fuktskoger med noe uklar vegetasjonstilhørighet. Alm-lindeskog er godt utviklet innenfor det opprinnelige reservatet, men denne typen mangler helt i utvidelsen.

Bilde X: Blåbærikeiskog

Treslag

Sommereik er dominerende treslag, og dominerer ofte bestandene. Det er innslag av lind, spisslønn og hassel i rikere eikeskoger, særlig i områdene bak de sentrale flatene i det opprinnelige reservatet og i Styggedalen . Barlind

forekommer spredt i Styggedal og i det opprinnelige reservatet, og danner et lite holt i alm-lindeskogen. Furu er vanlig i de fattige skogtypene. Gran er vanlig i sør, og dominerer stedvis (bl.a. ved Himmelrikskjær). Av ”trivialløv” forekommer osp, bjørk og rogn. Svartor forekommer vanlig langs bekkefar i området, men er aldri bestandsdannende. Øverst i dalene er innslaget av osp høyt, ellers forekommer disse treslagene spredt til vanlig. Einer er vanlig i alle tørre skogtyper med eik og furu.

I alt er det registrert 16 forskjellige treslag i reservatet: Sommerek, lind, spisslønn, rogn, osp, trollhegg, vinterek, bjørk, alm, svartor, hassel, hagtorn, barlind, gran, furu og einer.

Bilde X: Styggedal sett fra Vardeheia.

Økologisk variasjon

Vekslingen mellom frodige dalsenkninger og avskrapte topp-områder gir betydelig variasjon i lokalklima, vegetasjon og topografi. Den utvidete delen av reservatet viser en del variasjon i vegetasjonstyper og skogtyper, men ikke like mye som eksisterende reservat på Skiftenes. Vestvendte lisider mangler. Den økologiske variasjonen totalt karakteriseres som meget god.

Skogstruktur og påvirkning

Skogen i utvidelsen er i hovedsak gammel og variert. I likhet med det opprinnelige reservatet inneholder arealene nærmest Holvatn den mest skjøtta skogen, mens innslaget av gammelskogsstrukturer er høyere i de mer marginale områdene - i skrenter og på vanskelig tilgjengelige hyller. Området karakteriseres av høyvokst eikeskog, særlig i Styggedal og flatene med bakenforliggende skråninger i det opprinnelige reservatet. Grove eiker forekommer overalt, men hyppigere i det opprinnelige reservatet. På gode boniteter er innslaget av tydelig gamle eiker ganske lavt. På mer vanskelig tilgjengelige steder både i Vardeheia og sør i området finnes gamle og krokete eiker som trolig har betydelig alder, men som ikke har store dimensjoner.

Bilde X: Barlind i Styggedal

Hule eiker finnes spredt i hele området. Oftest dreier dette seg om mindre stammehulrom, men en del grove eiker er sterkt innhule. Dødt trevirke av eik forekommer spredt, men ikke i store konsentrasjoner. I senere (ti-)år er det også dannet noen grove læger, men hovedsakelig er liggende død ved små til middels dimensjoner. Grunnet sterk skogbruksaktivitet opp gjennom århundrene er kontinuiteten i dødt trevirke av eik lav. I forbindelse med skjøtselstiltak innenfor skjøtselssonen i det opprinnelige reservatet har tømmeret blitt fraktet ut av området.

Det finnes også gamle trær og viktige elementer av andre treslag enn eik. I de fattige heiene står et stort antall gamle furuer, hvorav noen også er grove. Også blant bjørk, osp, barlind og svartor finnes grove enkeltexemplarer.

Død ved av andre treslag enn eik forekommer spredt, men i beskjedne mengder. Stedvis finnes likevel ganske mye død ved av gran som er falt ned i løpet av de siste 10-20 årene. Noen grove ospelæger og spredte enkeltelementer av grove, gamle furulæger i vanskelig tilgjengelige knauskoger må også framheves.

På odden i Holvatn som utgjør den sørøstlige delen av naturreservatet, finnes et område som riktignok har eldre skog, men med mer ordinære verdier for naturmangfold. Odden preges av fattig blåbærskog med gran og eik i tresjiktet. Skogen er ganske høyvokst og grov med tredimensjoner (dbh) ofte rundt 40 til 50 cm. Gran dominerer i det flate midtpartiet, mens eik dominerer der terrenget stiger mot skrenten i nordvest.

Denne delen av Grimstad har svært lang skogbrukstradisjon, og alle rester etter ”urskogsliknende” eikeskoger må ha forsvunnet for flere hundre år siden. Imidlertid har det ikke vært bedrevet treslagsskifte, og skogene i denne delen av Grimstad har trolig lang, uavbrutt historie som eikeskoger. Utenom hogst i forbindelse med skjøtselstiltak i det opprinnelige reservatet har området vært lite påvirket av hogst i de siste 40 - 50 årene. Plukk/dimensjonshogster er utført i hele området som utgjør utvidelsen av reservatet. Av nyere hogstinngrep er det gjennomført hogst med planting av gran i øvre deler av Styggedalen-området og det er hogd ut et lite areal med grov eik i bunnen av Styggedalen (ved vannet, i grensa mellom impediment og produktivt skogbestand). Disse inngrepene berører kun et lite areal.

2.4 Artsmangfold

Generelt og karplanter

Betingelsene ligger godt til rette for et rikt og variert biologisk mangfold. Lavurteikeskoger utgjør en rik vegetasjonstype, men utformingen som finnes i området må karakteriseres som ”middels rike”, uten potensial for særlig kravfulle og sjeldne plantearter. Barlind (VU) er eneste plante på rødlista som er dokumentert fra området, og potensialet for flere karplanter på rødlista må betegnes som lavt. Området har likevel en viktig funksjon for bevaring av artsamangfold knyttet til gammelskog av eik. En rekke signalarter for gammel eikeskog er funnet i området, og utviklingspotensialet i området er meget bra.

Sopp

Blant råtesopp er det funnet fem signalarter for gammel eikeskog, hvorav tre rødlistearter. Av disse er ruteskorpe (rødlistekategori NT) hyppigste art. Arten er nedbryter på kjerneved av eik, og er funnet på døde partier av gamle eiker og (først og fremst) på ganske sterkt nedbrutte læger av eik. Oksetungesopp (NT) er en karakteristisk hulrâtesopp på gamle eiker, mens eikegreinkjuka (NT) er funnet på småvokste, men tydelig gamle eiketrær. For øvrig er én art for sterkt nedbrutte ospelæger, begerfingersopp, dokumentert i området. Begefingersopp var rødlistet som *nær truet* (NT) i rødlista fra 2006, men ble i 2010 kategorisert som *livskraftig* (LC). Floraen av vedboende sopp må sies å være moderat utviklet, med rødlistearter i lav kategori og et knippe signalarter som er nokså vidt utbredt i regionen. Fraværet av sterkt spesialiserte nedbrytere i høy rødlistekategori er ikke overraskende tatt i betraktning den lange skogbrukshistorien i området. Den historiske utnyttelsen av skogressursene har vært hard i hele regionen, og på denne bakgrunn må området sies å være brukbart utviklet m.h.p. gammelskogsstrukturer og tilhørende kravfulle arter.

Det kan finnes enkelte markboende sopp i området fra rødlista, men potensialet er trolig høyest i det opprinnelige naturreservatet.

Lav

På flere av de grove eikene vokser arter i lungeneversamfunnet. Stiffiltlav er den vanligste av artene i dette samfunnet, men også lungenever er vanlig. Mer kravfulle arter som sølvnever og kystnever er også funnet i området. En rekke

kravfulle skorpelav er knyttet til eik. Forholdene ligger foreløpig dårlig til rette for slike arter, da disse primært er knyttet til kontinuitetsmiljøer.

Bilde 11: Ruteskorpelav

Fugler

Løvskogene rundt Holvatn tilbyr gunstige hekke- og leveområder for et bredt spekter av arter, både trekkfugl og standfugl, her under en rekke spurvefuglarter og hakkespetter. Dvergspett hekker jevnlig i området, mens gråspett er funnet hekkende her én gang (Leif Gunleifsen, pers. medd). Skrentene i området tilbyr attraktive hekkeplasser for klippehekkende rovfugl. Musvåk hekker ofte i området, og hekkende fiskeørn er observert i nærheten av reservatet enkelte år. Som viktig fugleområde må det undersøkte arealet sees i sammenheng med øvrige løvskoger i området.

Bilde 13: Hull i bark, kanskje spor etter en hakkespett.

Pattedyr og reptiler

Det meste av området er klassifisert som vinterbeiteområde for rådyr. Ellers brukes området som beiteområde av elg og hjort. Langs bredden av Holvatn er det etablert bever og området er velegnet både som yngleområde og jaktområde for grevling, rev og mindre mårdyr. Det er ikke foretatt egne undersøkelser av småpattedyrfaunaen, men området må antas

å være et bra leveområde for aktuelle arter av både smågnagere og spissmus. Området må også forventes å huse vanlig forekommende reptiler som hoggorm, buorm, stålorm og firfirsle.

Insekter

Insektfaunaen er ikke undersøkt. Karakteristiske gnagemerker etter “gammelskogsbuk” er funnet i en grov furulåg. Merkene var ikke nye, men det er sannsynlig at arten kan nyttiggjøre seg grove furulæger av gamle furuer som dannes i tilknytning til de vanskelig tilgjengelige og solvarme skrentene. Arten er knyttet til et sjeldent substrat, og finnes trolig spredt i furukollene i regionen, men i små populasjoner.

2.5 Skjøtsel i opprinnelig reservat. Skogfaglig status.

Da det opprinnelige reservatet ble etablert i 1973 ble det vedtatt gjennom verneforskriften at deler av reservatet skulle "pleies med sikte på å begünstige utviklingen av store dimensjoner av eik og å bevare bestandstypen". Denne skjøtselssonen er avgrenset med bolter i grunnen (figur 2). Siden området ble vernet har det blitt gjennomført tre tynninger i skjøtselssonen; i 1982, 1993 og 2004. I alt er det tatt ut 836 m³ eik og 339 m³ av andre treslag (se tabell 2). Skjøtelsplanen for perioden 1985 - 1995 ble laget for å følge opp bestemmelsene i forskriften om å beholde bestandsbildet med velpleid eikeskog og begünstige utviklingen av store dimensjoner av eik.

Tabell 2. Oversikt over tynning utført i Skiftenes edellauvskogreservat, Grimstad kommune, Aust-Agder.

	År	Eik	Gran og furu ¹	Bjørk og andre lauvtrær ²
Volum (m ³)	1982	66	25	24
	1993	222	27	16
	2004	199	15	4
Sum:		487	67	44
Antall trær	1982	233	65	30
	1993	314	50	34
	2004	289	129	31
Sum:		836	244	95
Middeldimensjon	1982	0,28	0,38	0,80
	1993	0,71	0,54	0,48
	2004	0,69	0,12	0,11
Middeldimensjon tot.		0,58	0,27	0,46

¹ Det aller meste av dette er gran

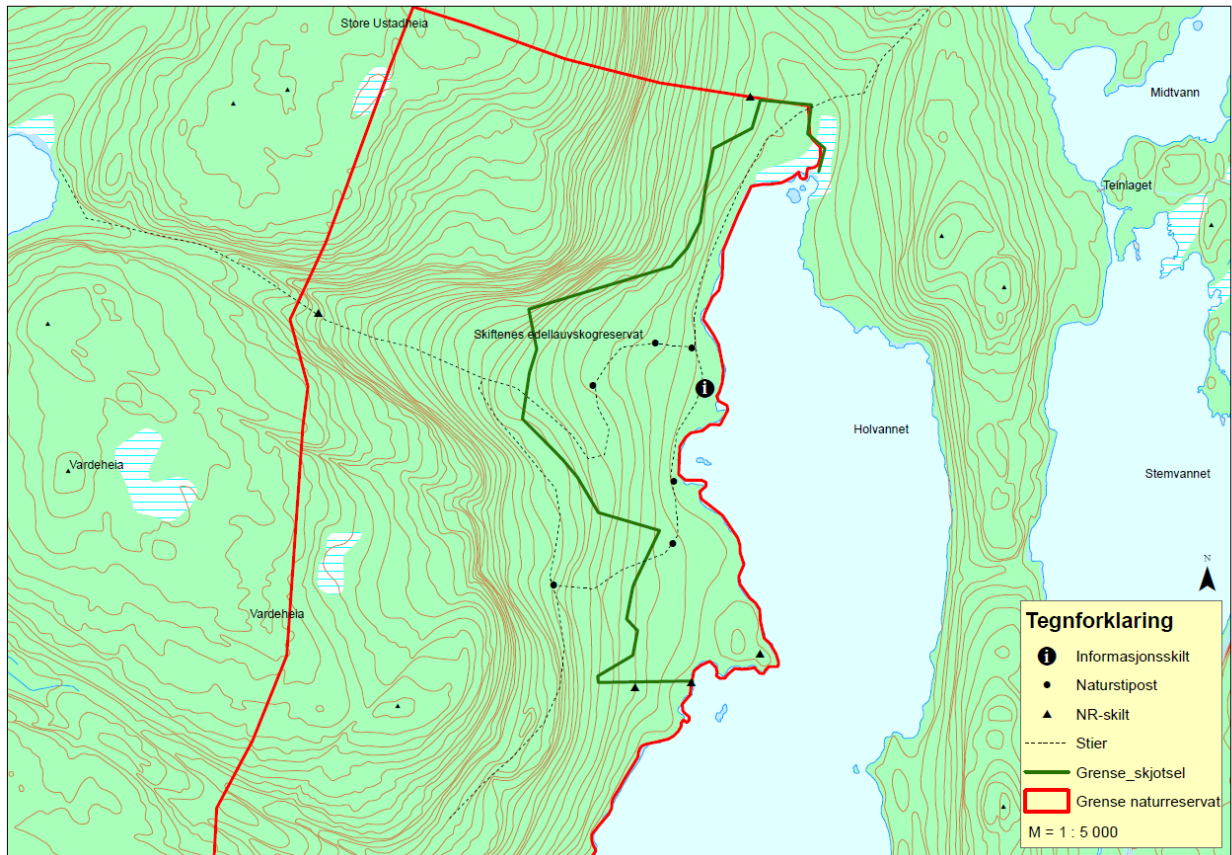
² I 1982 ble det tatt ut en del større osper. Senere uttak er alt vesentlig bjørk.

I dag fremstår denne delen av reservatet som en velpleid eikeskog. Som del av arbeidet med foreliggende forvaltningsplan ble det gjennomført en skogfaglig vurdering av skjøtselssonen i 2011. Vurderingen ble utført av ekspert på eikeskogbruk, Magne Risdal. Rapporten konkluderer med at de utførte skjøtselstiltakene har vært

vellykkede. De herskende trærne har fått vokserom og en god kroneutvikling. Samtidig har tynningen ført til økt lystilgang og bedre vekstmuligheter for busksjiktet. Skogfaglig sett er dagens skjøtelseshov størst i de sentrale delene av skjøtelsessonen (figur 2).

Bilde X: Tynning av eik i naturreservatet.

Figur 2: Kart over skjøtselsone basert på kart av Magne Risdal.

Bilde X: Rasteplass ved Holvatn.

I nasjonal sammenheng er deler av Skiftenes naturreservat ansett som et meget godt eksempel på en velskjøttet eikeskog. Dette er et resultat av aktiv skjøtsel for å fremme grove dimensjoner av eik både før og etter vernet. Skiftenes naturreservat har status som genressursreservat, både rettet mot skogtrær og nytteplanter.

3 BRUKERINTERESSER

3.1 Skogbruk

Skiftenes tilhører en del av Grimstad som har en svært lang skogbrukstradisjon, og alle urskogliknende eikeskoger i området forsvant trolig for flere hundre år siden grunnet en betydelig etterspørsel etter tømmer til skipsbygging. Likevel har området trolig hatt en lang uavbrutt historie med eikeskog fordi man ikke har bedrevet treslagsskifte. I utvidelsen av naturreservatet er det gjennomført plukkhogst i hele området, men det meste av området er lite påvirket av hogst de siste 40 – 50 årene. De seneste hogstinngrepene omfatter et lite areal med grov eik nederst i Styggedal, samt noe hogst med planting av gran øverst i samme dal.

Området som ble vernet i 1973 har som følge av vernet vært upåvirket av skogbruk i en litt lengre periode enn området som nylig ble vernet. Skjøtsel innenfor bolta skjøtselssone (figur 2), har imidlertid preget skogbildet i det opprinnelige reservatet. Skogfaglig sett har denne skjøtselen vært vellykket, selv om noen trær antas å ha dødd som følge av uttakene. Trolig er eiketrærne her opp mot 150 år gamle. Før vernet bedrev grunneiere aktiv skjøtsel for å fremme grove dimensjoner av eik, og skogen innenfor den skjøttede delen av det opprinnelige reservatet (figur 2) er i nasjonal sammenheng ansett som et meget godt eksempel på en velskjøttet eikeskog. Ut fra boniteten i blåbæreikeskogen er det nærmest merkelig at eiketrærne har oppnådd så store dimensjoner, noe som tyder på gode genetiske egenskaper (Magne Risdal, pers. medd.). Eikenøttene fra Skiftenes er derfor populære ved etablering av ny eikeskog både nasjonalt og internasjonalt (Torbjørn Flak, pers. medd.).

Som følge av vernet er ordinært (økonomisk motivert) skogbruk ikke tillatt innenfor reservatgrensene.

3.2 Friluftsliv, jakt og fiske

På grunn av naturreservatets beliggenhet er det stort sett folk som kjenner området fra før som benytter seg av det. Adkomsten er ikke tilrettelagt spesielt for friluftsliv, og for nytt publikum kan det være krevende å finne frem. Dette fører til at trykket i forbindelse med friluftsliv er moderat. Skilting ved fylkesveien og bedre plass til parkering av biler er etterlyst. Stien fra fylkesveien inn til reservatet er i god stand og bål-/rasteplassen inne i reservatet er godt tilrettelagt og blir mye brukt. Enkelte skoler og foreninger besøker også området tidvis.

Grunneiere jakter på rådyr og hjort innenfor naturreservatets avgrensning. I Holvatn fiskes det etter ørret, men fiskepresset er ikke høyt.

Bilde X: Friluftsliv.

3.3 Forskning og undervisning

Skiftenes naturreservat har status som genressursreservat, både rettet mot skogtrær og nytteplanter. Et slikt reservat har som formål å bevare genressurser *in situ*, dvs. på artens naturlige voksesteder. Norsk genressurssenter (egen avdeling under Norsk institutt for skog og landskap) ønsker å følge opp Skiftenes naturreservat og avdekke hvilke nytteplanter som befinner seg i reservatet. Etter definisjonen av nytteplanter i denne sammenheng inngår 225 arter som jfr. Lids flora finnes viltvoksende i norsk flora. Hvor mange som finnes i Skiftenes naturreservat er ikke kartlagt.

Tradisjonell registrering og kartlegging er i seg selv ikke i strid med vernebestemmelsene, og må anses som en positiv aktivitet som bidrar til å bedre kunnskapsgrunnlaget for forvaltningen av reservatet. Eventuelt uttak av planter eller plantedeler eller andre inngrep som strider med vernebestemmelsene i forbindelse med evt. kartleggingsaktivitet må omsøkes.

Bilde X: Utsikt fra Vardeheia mot nörd-øst. Vannet i bakgrunnen er Holvatnet.

Overordnede forvaltningsmål og konkrete bevaringsmål er grunnlaget for målstyrt forvaltning. Gjennomføring av tiltakene er grunnlag for å vurdere måloppnåelse ved utløp av planperioden.

4 Forvaltningsmål, bevaringsmål og tiltak

4.1. Forvaltningsmål og bevaringsmål

Dette kapittelet omfatter vurderinger av behovet for skjøtselstiltak og andre tiltak i Skiftenes naturreservat i perioden 2013 -2022. All bruk og skjøtsel skal planlegges og gjennomføres som del av arbeidet mot å nå bevaringsmålene. En forvaltning basert på bevaringsmål, tilstandsvurdering av naturkvalitetene og overvåking skal gi bedre kvalitetssikring av tiltaksprioritering. I det ligger også innhenting av nødvendig dokumentasjon på om iverksatte tiltak har hatt ønsket effekt. Dette er avgjørende for vurdering av oppfølgingsbehov. Forvaltningsmål og bevaringsmål for Skiftenes naturreservat er utledet av verneformålet.

Forvaltningsmål for Skiftenes naturreservat:

Bevare en rik edelløvskog dominert av eik i fri utvikling, med tilhørende gammelskogstrukturer og naturmangfold. I en avgrenset del av naturreservatet skal det ivaretas et skogbilde med høyreist, grovvokst eikeskog.

Bevaringsmål for Skiftenes naturreservat:

Naturkvalitet	Bevaringsmål	Trusler	Tilstand	Tiltak nr.
Rik edelløvskog i fri utvikling	Øke artsmangfoldet knyttet til gammelskogstrukturer.	Ingen.	Generelt god, men vekslende pga. tidligere bruk.	Ingen aktive. Fri utvikling.
Høyreist grovvokst eikeskog	Skogbildet i skjøtselssonen skal bevares og vedlikeholdes i hht. tilstand per 2013. Forholdene for å utvikle høyreist grovvokst eikeskog skal optimaliseres i en utvalgt sone.	Fravær av skjøtsel.	God.	TILTAK NR. 3
Alm-lindeskog	Øke antallet spesialiserte arter knyttet til alm-lindeskogen med lang kontinuitet.	Markskader og skader på lindekloner ved skjøtselstiltak.	Generelt god.	Fri utvikling. Skåne sentrale arealer med alm-lindeskog ved gjennomføring av skjøtselstiltak.
Grove, hule eiker	Øke antallet grove hule eiker.	Uttak av gode kandidater ved skjøtselstiltak.	Generelt god, men vekslende pga. tidligere bruk.	Sikre at ikke aktuelle kandidater skades eller tas ut ved gjennomføring av skjøtselstiltak.
Hule eiker med rødmuld	Øke antallet hule eiker med rødmuld.	Uttak av gode kandidater ved skjøtselstiltak.	Generelt god, men vekslende pga. tidligere bruk.	Sikre at ikke aktuelle kandidater skades eller tas ut ved gjennomføring av skjøtselstiltak.
Stående og liggende død ved	Den totale mengden av død ved skal øke relativ til status 2013. Antall grove læger av eik skal øke relativt til status i 2013.	Uttak av død ved i skjøtselssonen.	Generelt god, men vekslende pga. tidligere bruk.	TILTAK NR. 3. Gjenlegging av utvalgte død ved-elementer etter skjøtselstiltak i skjøtselssonen.
Gamle grove furuer	Øke antallet gamle, grove furuer.	Ingen	God.	Ingen aktive tiltak. Fri utvikling.
Genressurser	Bevare genressurser hos trær og nytteplanter (<i>in situ</i>) med spesiell fokus på arter av eik.	Uttak av planter/trær.	God.	Sikre at aktuelle planter/trær ikke skades eller tas ut ved gjennomføring av skjøtsel (se tiltak nr. 3). Stille reservatet til rådighet for forskning og kartlegging.

4.2. Tiltak

Tiltak som planlegges iverksatt skal ikke gå ut over formålsparagrafen i verneforskriften. Det er kun forvaltningsmyndigheten eller de forvaltningsmyndigheten bestemmer som har lov til å iverksette tiltak innenfor naturreservatet.

Tiltakene under er knyttet til bevaringsmålene i kapittel 4.1.

Tiltak 1: Sette opp informasjonsskilt

Nr	Når	Tiltak	Lokalisering	Tidsbehov	Aktør	Status
1	2013	Føre opp informasjonsplakat.	3 punkter, se eget kart	1 dagsverk.	Fylkesmannen SNO	Plakat under utarbeiding.

Lokalisering: Ved Fylkesvei 36, ved stien mot reservatet fra sør (ved båtbua) og ved rasteplass inne i reservatet (se figur 3).

Beskrivelse: Brukerne av reservatet skal informeres om adferdsregler, naturverdier og friluftsmuligheter i naturreservatet. Tiltaket kan også bidra til å kanalisere ferdsel. Informasjonsplakatene skal beskrive verneverdiene i området, inneholde oversiktskart, og informere om regler som gjelder innenfor reservatet. Utformingen tilpasses gjeldende maler for verneområder utarbeidet av Miljødirektoratet.

Bilde X: Informasjonsskilt ved inngangen til Skiftenes naturreservat.

Tiltak 2: Vedlikeholde naturstiposter

Nr	Når	Tiltak	Lokalisering	Tidsbehov	Aktør	Status
2	2013	Gjennomgå og vedlikeholde/oppgradere eksisterende naturstiposter. Lett rydding av stitraséen.	3 punkter, se eget kart	1 dagsverk.	Fylkesmannen SNO	Må planlegges

Lokalisering: I den «gamle» delen av reservatet. Se figur 2 og 3.

Beskrivelse: Gjennomgå tekst og utforming til eksisterende naturstiposter og oppgradere/bytte ut poster/legge til poster der det er behov for dette. Stitraséen ryddes lett for å bedre fremkommeligheten og tydeliggjøre traseen mellom postene. Naturstipostene skal bidra til å øke naturopplevelsen i reservatet ved å gi økt innsikt i naturmangfoldet. Tiltaket kan også bidra til å kanalisere ferdsel. Utformingen skal være enkel og tilpasses eksisterende poster.

Tiltak 3: Skjøtsel av prioritert skjøtselssone.

Nr	Når	Tiltak	Område	Tidsbehov	Aktør	Status
3	I løpet av planperioden.	Skjøtsel av prioritert sone.	Indre del av boltet skjøtselssone.	50 dagsverk?	Fylkesmannen SNO Grunneier	Må detalj-planlegges før gjennomføring

Lokalisering: Indre deler av boltet skjøtselssone (figur 2 og 3).

Beskrivelse: Innenfor boltet skjøtselssone i Skiftenes NR ble det i 2011 foretatt en skogfaglig vurdering av behovet for skjøtsel av eikeskogen innenfor planperioden og på lengre sikt, samt en vurdering av effekten av gjennomført skjøtsel. Gjennomgangen ble foretatt av spesialist på eikeskogbruk Magne Risdal. I de sørlige og nordlige delene av skjøtselssonen ble det konkludert med at skjøtsel bør gjennomføres innen utløpet av forvaltningsplanens tidsramme (2013 - 2022). I den midtre delen av skjøtselssonen er behovet for skjøtsel større og det anbefales at det gjennomføres tynningshogst innen første del av planperioden. Den skogfaglige vurderingen anbefaler også at man bør følge oppslaget av unge eiketrær i bunnsjiktet og tilstrebe et flersjiktet bestand i hele skjøtselssonen.

På bakgrunn av disse anbefalingene vil forvaltningsmyndigheten prioritere skjøtsel for perioden 2013-2022 i den midtre delen av skjøtselssonen (figur 2). Eventuell skjøtsel i de resterende områdene innenfor boltet skjøtselssone vurderes ved revisjon av forvaltningsplanen.

Blinking av trær som skal felles må gjennomføres av personell med skogfaglig kompetanse sammen med Fylkesmannen og SNO. Det er viktig å presisere at formålet med uttaket er å bevare skogbildet med høyreist, grovvokst eikeskog, og ikke å fremme vekst for fremtidig avvirking. Uttaket skal rettes mot å gi enkelttrær vekstmuligheter i kronetaket ved å løse opp i de tetteste grupperingene, samt å ta ut dårlig utviklede individer i det herskende kronetaket.

Figur 3: Temakart over Skiftenes naturreservat.

Skjøtselen skal gjennomføres skånsomt for i størst mulig grad å unngå skader på omkringliggende trær, bunnvegetasjon og jordsmonn. Gjennom den skogfaglige vurderingen ble det avdekket flere døde trær som trolig har dødd etter tidligere uttak. Kun lettere maskiner kan derfor tillates inne blant trærne. Virke som skal tas ut trekkes skånsomt ut mot Holvatn ved rasteplassen hvor de transporteres bort med flåte.

For å fremme bevaringsmål knyttet til å øke antallet grove læger av eik skal et utvalg av felte trær ligge igjen i naturreservatet. Av praktiske og estetiske grunner bør trær i randsonen av den prioriterte skjøtselssonen velges ut. Minst 20 % av totalt volum som felles skal bli liggende igjen i reservatet. For å skape mest mulig variasjon i kvaliteten på død ved som skapes skal greiner på felte trær kuttes på en del av trærne legges igjen. Målet med å kutte greinene er å øke bakkekontakten til stammen for å øke nedbrytningshastigheten.

Skjøtselstiltaket omfatter også fjerning av avkappet kvist, og utbedring av eventuelle terrengskader. Grove greiner som kappes av virke som tas ut legges igjen på egnete plasser i reservatet. Avkappet kvist fraktes ut av reservatet.

Bilde X: Kronetak, eik.

Alle typer tiltak som er i strid med forskriften til Skiftenes naturreservat er søkepliktige. I tvilstilfeller bør man rådføre seg med Fylkesmannens miljøvernavdeling.

5

FORVALTNINGSMYNDIGHET OG SAKSBEHANDLING

5.1. Saksbehandling innenfor verneområdet

Alle typer tiltak som er i strid med verneforskriften for Skiftenes naturreservat er søkepliktige. Det er to fremgangsmåter for søknad som kan være aktuelle:

Dersom søknaden gjelder tiltak som ikke krever tillatelse fra andre lover eller forskrifter enn verneforskriftene, sendes søknaden direkte til Fylkesmannen i Aust-Agder, som behandler søknaden og fatter vedtak etter verneforskriften.

Dersom tiltaket også berører kulturvernmyndighetenes ansvarsområde, vil Fylkesmannen videresende saken til Aust-Agder fylkeskommune, kulturvernseksjonen, for behandling etter kulturvernlovgivninga. Tillatelse fra Fylkesmannen må foreligge før tiltaket kan settes i gang.

Dersom tiltaket også faller inn under lov eller forskrift som forutsetter kommunal saksbehandling (for eksempel plan- og bygningsloven), skal søknaden sendes til Grimstad kommune, samme praksis som hittil. Kommunen sender saken videre til Fylkesmannen for saksbehandling og vedtak etter verneforskriften, og til Aust-Agder fylkeskommune, kulturvernseksjonen, for behandling etter kulturvernlovgivninga. Vedtak etter verneforskriften skal foreligge før kommunen behandler saken etter "sitt" lovverk, for eksempel plan- og bygningsloven eller landbrukets sektorlover for jord- og skogbruk. Siden naturmangfoldloven er den "strengeste", vil kommunens behandling av saken avhenge av sakens utfall etter verneforskriften.

5.2. Oppsyn

Statens naturoppsyn (SNO) er et statlig tilsyn med formål å ta vare på nasjonale miljøverdier og forebygge miljøkriminalitet. Naturoppsynsloven (Lov om statlig naturoppsyn) hjemler oppsynsmyndighet gjennom kontroll med bestemmelser gitt i eller i medhold av åtte spesiallover, her under naturmangfoldloven, friluftsløven, motorferdselloven og kulturminneloven.

SNO har ansvar for oppsyn i alle naturvernområder, her under Skiftenes naturreservat. SNO bistår også forvaltningen i gjennomføringen av en rekke forvaltningstiltak.

5.3. Økonomi

Det er en statlig oppgave å finansiere tiltak som fremmer verneformålet. Aktuelle forvaltningstiltak må initieres av forvaltningsmyndigheten, som er Fylkesmannen i Aust-Agder. Tiltak i denne sammenhengen er konkrete fysiske tiltak i verneområdene som følger direkte av forvaltningsplanen. Forvaltningsplanen har en varighet på ti år. Etter dette vil tiltakene bli evaluert, og en videreføring vil bli vurdert. Oppstillinga av tiltak i Tabell 1 er en oversikt over planlagte tiltak. Denne danner grunnlag for årlige søknader om skjøtselsmidler til Miljødirektoratet. Fylkesmannen og Miljødirektoratet er imidlertid avhengige av de årlige bevilgninger over statsbudsjettet til verneområder i Norge.

6 REFERANSER

- Bendiksen, E. 2011. Skog – I: Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.). Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.
- Heggland A. 2007. Naturverdier for lokalitet Skiftenes NR (utvidelse), registrert i forbindelse med prosjekt Frivilligvern 2006. NaRIN faktaark. BioFokus, NINA, Miljøfaglig utredning.
- Løhaugen, L. 1977. Utkast til verneplan for edellauvskog i Aust-Agder fylke. Side 23.
- Moen, A., 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss, 199 s.

7 VEDLEGG

Vedlegg 1: Verneforskrift

Vedlegg 2: Skjøtselsplan for Skiftenes naturreservat, perioden 1985-1995

Vedlegg 3: Skogfaglig vurdering av Magne Risdal

Fylkesmannen i Aust-Agder
miljøvern avdelingen

FORVALTNINGSPLAN FOR SKIFTENES NATURRESERVAT

Grimstad kommune, Aust-Agder

Høringsutkast september 2013

Fylkesmannen i Aust-Agder
Postadresse: Postboks 788 Stoa
4809 Arendal
Besøksadresse: Ragnvald Blakstadsv. 1
4838 Arendal
E-post: postmottak@fmaa.no
TLf: 37 01 73 00
www.fylkesmannen.no